

United States Holocaust Memorial Museum.

Rozhovor s Josefem Výborným.

RG-50.675*0029

Dobrý den.

Dobrý den.

Můžete mi říci, jak se jmenujete?

Jmenuji se Josef Výborný.

Kdy jste se narodil?

Narodil jsem se čtvrtého srpna devatenáct set dvacet pět v horské vesnici Hrbokov ve východních Čechách.

My jsme byli u vás před několika měsíci a vy jste nám vyprávěl vaše vzpomínky, hlavně na to období Druhé světové války, a my jsme se vrátili dnes zpět za vámi, abychom tyto vzpomínky zaznamenali na kameru. Mám s sebou i poznámky, které jsem si dělal během té první návštěvy, čili je možné, že se k nim budu nějakým způsobem obracet během, během rozhovoru, můžu se vám tedy zpetat znovu na pár věcí z vašeho života, které se dotýkají druhé světové války?

Samozřejmě a ptejte se, já budu odpovídat.

Kde žila vaše rodina koncem třicátých let?

Koncem třicátých let moji rodiče žili v Heřmanově Městci, to je malé městečko ve východních Čechách v okrese Chrudim.

Co dělal váš tatínek?

Můj tatínek pocházel stejně jako řada dědečků a pradědečků z horské vesničky Hrbokov, kde teda měla rodina hospodu, původně tedy spíš jenom výčep, později tam pradědeček postavil hospodu, která tam stojí dodneška. Potom koncem války tady na Železných horách vypukla lesní kalamita, a byla to mniška, která zničila stromy. Tatínek měl dobrou organizační talent, podařilo se mu zorganizovat čtyři dělníky, které kácely ty zasažené stromy, zpracovávaly a odvážely do Vápenného Podola, tehdy tam ještě jezdil vlak, a to dřevo dodával do Prahy. Ta činnost byla velice hodnocená, do té míry, že tatínek, i když byla válka, byl velmi často vyreklamován z vojny, aby tyhle práce mohl řídit a dávat do pořádku. A potom, když válka skončila, mnišková kalamita trvala dál a tatínek teda pokračoval v téhle své činnosti, později k hospodě přistavěl pilu, no a později koupil větší pilu v Heřmanově Městci. No a pak nastala situace poněkud tragičtější, poněvadž těžce onemocněla jedna z mých sester, měla mozkový nádor, který tenkrát neuměli nějak odstranit, ale ne rakovinový, nějakou cystu, jo, no a děvčátko zemřelo, a tatínek poněvadž neměl žádný sociální pojištění, tak to všechno platit a zároveň vlastně vypukla hospodářská krize, takže o veškerý majetek přišel a

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

v kritickém okamžiku zemřel, ranila ho mrtvice, takže potom starost o rodinu zůstala na mojí mamince. Já jsem teda byl na gymnáziu, sestra na vysoké škole...

Já vás na chvíličku přeruším, že vám teda... Trošičku teď předbíháme, s tím gymnáziem a podobně, kam vy jste chodil do školy na obecní školu?

Do obecné školy jsem chodil v Heřmanově Městci.

Měl jste nějaké židovské spolužáky ve škole?

Přímo židovské spolužáky jsem neměl, v naší třídě byli tam hoši židovští, no my jsme to tenkrát nebrali, dneska třeba byste řekl, že tam choděj Vietnamci, no tak byl žid a tím to bylo vyřízený. Takový to ostrý ohraničení žid, jak to zavedli Němci a jak to bohužel přetrvává, jo, to v tý době nebylo, prostě byl žid a tím to bylo vyřízený.

Pokud tomu tedy dobře rozumím, tak ve třídě přímo jste neměli žádné židovské spolužáky?

No přímo židovského spolužáka jsme tam neměli, ale měli jsme tam míšence, že ano. A to byl Saša Levit, myslím si, že je ještě živ, velice hodný člověk a nadaný, chytrý.

A říkal jste, že tam bylo víc lidí z těch smíšených manželství, vzpomenete si na jméno ještě někoho dalšího?

No to si nevzpomenu, takhle... Na gymnáziu byl, Lengsfeld se jmenoval, ale ti nepocházeli odsud, to už byli uprchlíci z Vídně, jo.

K tomu gymnáziu bych se dostal za chvíličku ještě, v Heřmanově Městci byli nějakí židé?

V Městci byla velká komunita židovská, asi sedmdesát lidí, byl tam rabinát, vrchní rabinát, žejo, byl tam pan rabín, no a dokonce to byl vrchní rabín... Do gymnázia učil jezdit teda izraelské náboženství, úředně se neříkalo židi ale náboženství izraelského, žejo.

Jak byste popsal vztahy mezi židovským a nežidovským obyvatelstvem Heřmanova Městce?

No normální, to se tak nepočítalo, jako potom tvrdě, žejo, prostě, no tak byl žid, no. Alespoň v tý klukovské komunitě, tak tam byli dva kluci, ono bylo víc dětí, takže byly takový party, tak kluci, Polákovi to byli, ti tam líтали s námi, no... No tak byl žid, to nikomu nevadilo. No a z těch míšenců to byly ti hoši Levitovi, to byli bratrance Evy Levitový Erbenový, jo.

Vzpomenete si na nějaké náznaky antisemitismu, před válkou ještě, před okupací?

Ne, já ne, tam byla spíš taková, jak bych to řekl, jako není známo, nebo mně není známo, a myslím, že je to pravda, že by se tam vyskytovala v židovské obci kriminalita, jo, ale byl vždycky takovej náznak, že je potřeba, jako s člověkem, kterému se říkalo žid, jednat opatrně. Ne že by ho nějak kriminalizoval, ale že byl schopen uzavřít dohodu, o který si ten, s kterým jí sjednal, později myslel, že pro něj byla méně výhodná, takhle bych to charakterizoval asi. Ale antisemitismus, to bych jako neřekl, že tam byl, opatrnost taková tam byla spíš. U dospělých, ale u kluků, to vůbec ne, prostě parta kluků, no tak tam líтали kluci Polákovi, jeden vždycky, to už jsem myslím posledně říkal, měl s sebou učebnici hebrejštiny, my jsme se mu smáli, a on říkal, „Budeme se stěhovat do Palestiny,“ no.

Nestihli...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Takže někteří židé z Heřmanova Městce plánovali ještě před válkou odejít z Československa?

No tak my jsme se o tom nějak nebavili, my jsme byli kluci, žejo, ale o tomhle jsme to věděli, právě proto, že on i na ty klukovský schůzky i na ty... Prostě do party chodil s tou učebnicí.

Kdy vy jste začal chodit na gymnázium?

Třicet kolik? Třicet pět myslím, ano, dvacet pět jsem se narodil, tak kolem třicet pět, třicet šest školní rok.

A na tom gymnázium jste říkal, že jste měl rovněž nějaké spolužáky židovského původu?

Tam byli kluci Witzovi, to byla chrudimská rodina, ano, měli kořalnu v Chrudimi, no a ti teda nepřežili, jo, ti byli jako čistokrevní židi. Pak tam byl nějakej Roubíček, pravděpodobně byl žid, ale ono se to tak nějak jako moc nevyhodnocovalo, tak byl žid, no tak to jako to tvrdý měřítko, který přechkává částečně, to nasadili až Němci. No tak byl žid, no. My jsme jim záviděli, poněvadž my jsme museli chodit na náboženství, a oni teda na katolický náboženství nechodili, to byla většina třídy, takže měli volno. Takže šli do parku, gymnázium bylo v parku, a my jsme jim to záviděli, že mají volno. To jsou spíš takový legrácky.

Říkal jste, že tam také nějaká rodina přišla, odněkud...

Z Vídně. Z Vídně. Lengsfeldovi.

Kdy přišli do Heřmanova Městce?

No muselo to bejt někdy za války, já bych řekl, že to bylo tak v sextě, no a v sextě, kolik mi mohlo bejt, pětadvacátej ročník, pětatřicátej jsem byl v primě, tak nějak... No během války nějak.

Víte, proč přišli?

No utekli před Němcema, mysleli si, že se tady zachráněj, a tam to byl tragickéj konec, ti rodiče snad spáchali sebevraždu a kluci tady zůstali, byli to dva bráškové. S tím jsem si dlouho psal, zemřel nedávno.

A ten tedy s váma chodil na gymnázium?

Ten s námi chodil na gymnázium do tý doby, než jako jim to nebylo znemožněno. No poněvadž nejdřív nesměli chodit do gymplu židi, a pak ani ti míšenci ne, žejo.

Mě by ještě zajímalo, před válkou bylo v Heřmanově Městci nebo v Chrudimi hodně židovských obchodů?

Jo byli tam, Goldmannovi měli smíšený zboží, pak tam bylo několik textilních obchodů, pak Richterovi, ti měli semenářství, no a to bylo tak asi všechno, to bylo asi všechno.

A to se bavíme o Chrudimi?

To se bavíme o Heřmanově Městci. V Chrudimi to moc nevím, ale byl tam možná pan Sachs, to možná byl žid, ten tam měl v Břetislavce radioobchod.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Vy jste chodili nakupovat do židovských obchodů, vaše rodina?

No to nás vůbec nenapadlo, že bysme měli dělat nějaký rozdíl, no tak... To.. To je prostě už vliv německýho chápání, no tak tam byl obchod, tak jsme chodili k Hoffmannovým, když jsme chtěli koupit cukr jinde, tak jsme šli jinam, jo. Ale že bysme jako nějak vybíral, jestli máme chodit k židům nebo to, to vůbec nepřišlo na mysl, prostě tam byl obchod, prodávali, co jsme chtěli, no tak jsme to tam koupili. No a ono to zní jako idyla, po letech německý okupace.

Vzpomenete si, jakým způsobem se proměnil život židů poté, co přišli Němci?

No, oni museli nosit hvězdu, oni se za to v podstatě styděli, takže většinou nevycházeli, takže tam se stáhli nějak, no a...

A vzpomenete si ještě na nějaká opatření, protižidovská opatření z té doby?

No tak všechna možná, nesměli do biografu, nesměli do divadla, vlastní židi, žejo, ti míšenci, ti to vydrželi ještě o trošku dýl, žejo.

Oni taky museli nosit hvězdy? Ti z těch smíšených rodin?

Ne, ne, ne. Míšenci nenosili hvězdy.

Jak jste věděl, že židé nesmějí do biografu, že nesmějí ven, bylo to nějak veřejně oznámeno?

To bylo nějak publikovaný veřejně, tak oni prakticky, jakmile museli nosit tu hvězdu, tak víceméně nevycházeli, žejo. No a ti míšenci, ti nebyli označeni nijak, no já nevím, my jsme to nějak nevnímali, jo, tam byli ti Levitovi, potom pan Mareš, možná ho znáte, protože publikoval potom a dost se staral o židovský záležitosti, po válce, tak to byli míšenci, jo. Tam bylo... No do detailů asi nepůjdeme, ale byl tam jeden tragický osud, poněvadž jedna ze sester z té rodiny Marešový, kdy teda byl dvojí sňatek, vlastně měla za manžela důstojníka československý armády, teda jako nežida, takže se na ní tohle všechno nevztahovalo, on se potom zapletl do odbojové činnosti a byl popraven, a tím se s té paní stala vlastně židovka, s veškerejma teda útrapama, který s tím byli spojený. Včetně toho, že měla holčičku asi dvouletou, která potom taky šla do koncentráku a vlastně do plynu.

Víte, jak se jmenovali?

No tak to byla rodina Marešova v každém případě.... Jak byla ta paní provdaná, to si teď nevzpomínám, ale možná, že si vzpomenu, to bych vám to potom řekl.

Vzpomenete si, jestli v Chrudimi nebo v Heřmanově Městci byly na veřejných místech třeba nějaké oznámení, která se dotýkala židů, zákazy, nápisy protižidovského charakteru?

No tak z vlastní iniciativy nikde, ne... Akorát vím, že jeden holič, ale to se netýkalo židů, a to bylo silně odsuzováno, ten si vyvěsil cedulku „Hier spricht mann Deutsch,“ jo, což jako všichni lidi odsuzovali tady, že to musel sundat, už ve vlastním zájmu.

A to byl Němec nebo...?

Ne, to tak jenom z obchodních důvodů, to bylo kolem toho devětatřicátýho, kdy tam byla posádka nějakou dobu, jo, no tak aby je nalákal.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Říkal jste, že v určitý moment židé zmizeli z toho veřejného prostoru, že se styděli za ty hvězdy. Vy jste se třeba dál stýkal s nějakými dětmi, židovskými dětmi?

Já jsem se v každém případě stýkal s těma míšencema, žejo, ale to jsme my nějak vůbec nepočítali, jo, a to byli dva, ten pan Mareš a Saša Levitů, tak prostě byli míšenci, to, s židama, tak... Jako tam byli ti kluci Polákoví, kteří se chtěli vystěhovat do Palestiny, no tak ti vlastně až do té doby takového toho tvrdšího útlaku vlastně patřili do naší klukovské party a lítali s námi po městě a... Jak říkám, to že byl žid, nebo že byli židi, to jako nikdo nebral na vědomí, to jako dneska kdyby tady s náma lítali vietnámácký kluci, no tak... Prostě byl žid, no, tím to bylo vyřízený.

Říkal jste, že v určitý moment museli odejít z gymnázia, nejprve židé, a potom děti z těch smíšených manželství...

Ano.

Víte, co dělali poté, co odešli z gymnázia?

No tak tihle dva, s kterýma jsem byl trvale ve styku, to byl pan Mareš a ten Saša Levit... Tam byla v Městci fabrika, kočárkárna, ta zůstala jako zachovaná, ale za války tam dostali zbrojní výrobu elektronickou, jo, tak oba dva tihle hoši tam byli, tam byla taková zvláštní místnost, říkalo se tomu vývojárna, vedl to pan Šádek, to byl Pražák, syn jednoho bejvalýho ministra, no a tak byli tam vlastně zaměstnaný a tím to bylo vyřízený. Ta otázka těch míšenců, to se tam nějak vůbec nehodnotilo, no tak...

Byly zde nějaké židovské nebo ty smíšené rodiny, které by rozvedly po příchodu Němců?

No tak byla to ta rodina Levitová, to bylo účelový, ale nešťastný, žejo, protože ti se rozvedli, v tom okamžiku se z pana Levita stal žid, tak nejdřív ho poslali na zemědělský práce, někam do Seče, a tam se zamotali, ale byl tam, je tam dodneška velké lom, jo, bylo možný se tam dostat k dynamitu... A myslím, že teda chystali nějakou odbojovou činnost a prasklo to, takže pana Levita potom odvezli, ale jako vězně, no a popravili ho, jo. A pana Šulce myslím... Šulce ne, Šulc to přežil, no přežil, vydržel až do pětačtyřicátýho roku, poněvadž ještě když byl poslední transport z Osvětimi a projížděli Heřmanovým Městcem... Přeloučí, kde je přestupní stanice na Heřmanův Městec, tak z nějakýho toho vagonu tam pan Šulc křičel, „Lidi, já jsem Šulc z Městce, vy mě nepoznáváte,“ ale pak se ztratil a už ho nenašli.

Kdo vám to vyprávěl, tyhle ty příběhy?

No to já pamatuju tohle, to už mi bylo, v pětačtyřicátým roce mi bylo dvacet, žejo, no a za války mi bylo tak těch od třinácti, dvanácti let. No a ti Kačerovi, to bylo druhý smíšený manželství, no to byly tyhle případy, Levitovi se účelově rozvedli a nešťastně, žejo, poněvadž z pana Levita se stal žid a skončil v koncentráku. Kačerovi se nerozvedli, tam jako dokonce to bylo obráceně, že paní se domáhala, že s ním půjde do koncentráku, jo, že když teda žili spolu celý život, tak... Ale to je jinej Kačer, protože pak se někdo pozastavil, poněvadž v Chrudimi snad byla taky Kačerova rodina, ale tohle byli Mestčáci, no tak člověk musel říct i z tohohle hlediska vzorná rodina, neopustila a chtěla s ním.

A oni tedy zůstali v Městci až do konce nebo...?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Kdo jako myslíte?

Ta rodina, která se nerozešla, ti Kačerovi, byl potom deportován?

No asi jo, ale to už zas přesně nevím, tenhle osud, možná, že ne, poněvadž tam kde byly smíšený manželství, tak oni nešli, šli do Terezína, ale až v lednu čtyřicet pět, a to už jako byl jinej Terezín a to už se odtamtud nechodilo do Osvětimi, a ovšem tam zase vypukl tyfus tenkrát, jo. A myslím, že tam pán zemřel na tyfus, ne na útrapy koncentráku.

Zmínil jste tu rodinu, která přišla z Rakouska, z Vídně...

Langsfeldovi.

Ano, Langsfeldovi. Vy jste říkal, že spáchali sebevraždu?

Údajně rodiče spáchali sebevraždu, já jsem se na to nikdy neptal, byl to jako můj přítel, bych řekl, přátelství jsme udržovali ještě dávno po letech, zemřel před několika lety. A byli to dva bráškové, jo, a byli to uprchlíci z doby, kdy Rakousko teda obsadili Němci, doufali teda, že najdou útočiště v Čechách, no a nenašli. Jako těžko to hodnotit, protože zase přeci jenom nechat tady nezajištěné děti, to je taky takový divný, žejo, ale to těžko my můžeme posoudit, jak to bylo.

Víte, v kterém období nebo kdy oni spáchali sebevraždu?

No to já nevím, já mám dojem, že kluci přišli už jako sirotci, no tak ale muselo to bejt v období mezi okupací Rakouska a Protektorátem. Ale tak čtyřicet dva nebo tak nějak.

A u koho bydleli? Kdo se o ně staral?

Já si myslím, že v Městci, v každým případě tam měli příbuzného pana Chvojku, jestli u něj bydleli, to já vám vlastně neřeknu, ale ten byl v Městci, ale já si myslím, že bydleli v Chrudimi. Ale jako nevím.

A ten Chvojka byl žid?

Chvojka nebyl žid.

Říkal jste, že židé byli v určitou dobu deportován i a potom vlastně dlouhou dobu po nich museli odejít i ti lidé ze smíšených manželství, kdy jste se dozvěděli, že židé budou muset odejít? Je to něco, o čem se již delší dobu hovořilo, nebo to přišlo náhle?

No to bych musel zapátrat v paměti, fakt je tedy, že já si pamatuju, když odjížděli, protože my jsme jezdili lokálkou, to je ta místní trať, do Chrudimi, a ve stejnou dobu odjížděla druhý větev do Přelouče. A tak my jsme jeli do školy a tam byla soustředěná ta místní židovská obec, a ti jeli teda na soustředění do Pardubic, ale ti jeli teda pod vedením pana rabína. Takže tam nebyly žádný klacky, žádný pažby, tam prostě... Oni se měli dostavit do Pardubic, takže tam prostě na to nádraží jako normálně nastupovali do té místní dráhy.

Kdy to bylo?

No tak já nevím, dvačtyřicet? To tak bych jako těžko hádal, ale tak bych to jako odhadl na ten dvačtyřicátý rok. No když začínaly deportace, žejo, no a to jako, vědělo se, že jedou do Terezína, ale dost dobře bylo zaměřeno, co to jako znamená, jo, jestli je to soustředění obyvatel židovských na

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

jednom místě... Jo, nevyznávalo to jednoznačně takhle v takovém tom lidovém podání, že už je to koncentrák, ale pak se to samozřejmě vyvrbilo.

Takže vy jste, pokud tomu správně rozumím, jel do školy...

Ano.

... ráno. Kde jste... Vy jste již předem věděl, že se židé ten den shromáždí, že budou muset odejít?

No to jsem já asi nevěděl, nebo si to nevybavuju v paměti, ale o je v Heřmanově Městci nádraží, tam jsou dvě lokální větve, jedna jede do Chrudimi, to jsme jeli my do školy, v sedm, a ve stejnou dobu druhý vlak jel do Přelouče, to jezdili lidi do zaměstnání, no a tam byla soustředěná ta židovská obec, pohromadě byli, no. A tam to zatím bylo bez násilí, prostě pod vedením pana rabína nastoupili do lokály, která jela o Přelouče na přestup do Pardubic, a teprve asi od těch Pardubic to nastávaly ty hrůzy.

Kolik jich tam mohlo být, na nádraží?

V Městci? No kolik jich bylo na nádraží, to vám těžko řeknu, ale městeckejch židů bylo sedmdesát asi.

Byla tam nějaká ochranka, policie, vojáci?

Ne, nikdo. V Městci nikdo, to zas asi nastalo až v těch Pardubicích, pan rabín je měl odvézt do Pardubic, tak to proběhlo klidně, no a...

Vzpomenete si, jestli se s nimi někdo přišel rozloučit, z místních lidí, byl se tam někdo poívat na to, že odjíždí?

No to vám takhle říct nemůžu, ale to nádraží bylo plný lidí, poněvadž autobusy nejezdily nebo velice málo, takže kolem sedmý hodiny bylo nádraží plný všelijakých lidí, študáci do Chrudimi, dělníci do Chrudimi, do Transporty pozdější, k Wiesnerům v té době, druhá parta do Přelouče do zbrojovky, takže tam to nádraží kolem sedmé hodiny bylo velice živé, jo.

Měli s sebou nějaká zavazadla?

No rozhodně ne veliký, to si jako nevybavuju v paměti, ale aby měli nějaký velký kufry, akorát se tam zachovala historka, ale to mám přes ruku, jedna z těch rabínových dcer že si ukryla šperky do drdolu a objevili jí je, Němci teda, tak jí to sebrali a...

A to jí objevili kde?

No snad ještě během té cesty, jo. Ten dozor, kterej... No nemohlo to bejt z Městce, protože z Městce jeli bez dozoru.

V tom shromáždění tam byli muži, ženy?

Jo.

Vzpomenete si, co měli na sobě?

Normální oblečení, nevzpomínám si, že by tam bylo něco, co by upoutalo pozornost.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Byli nějakým způsobem označeni?

No to už asi měli hvězdy, ale nevybavuje se mi to, ale už to bylo období, kdy hvězdy museli mít, takže je museli mít asi.

Vy jste říkal, že tam byl pan rabín.

Ano.

Jak se jmenoval, pan rabín? V Městci?

V..v..v.. Volkman! Volkman. Volkman, a teď už nevím, bylo tam druhý jméno Arnošt, ale teď nevím, jestli paní nebyla Arnoštka. Ale on byl Volkman, byl to teda původem haličské žid, jo, a potom nějaký čas působil v Poběžovicích, to je nějaký větší město na Šumavě, německý jméno si nevybavuju, ale to německý jméno je úplně jiný, než Poběžovice.

Vzpomenete si, jestli tam nějakým způsobem vydával nějaké povely, nebo bylo to... Jaká tam byla atmosféra a jaký byl vztah mezi rabínem a ostatními, kteří museli jít do vlaku?

No... Tak jestli si myslíte, že tam bylo nějaký nepřátelství, tak tam nebylo, jo. Aspoň mejma očima jsem nezaregistroval v Městci nějaký antisemitismus, já jsem to tady myslím posledně říkal, byla taková mínka, že v obchodních jednáních jako s izraelitou nebo se židem je potřeba být opatrný, že vás nikdy nepodrazí, že se nikdy nedopustí kriminálního činu, ale dohoda, kterou s vámi uzavře, nakonec se ukáže výhodnější pro něho, než pro vás. Ale to byla taková obecná mínka, já to nemůžu potvrdit, poněvadž já jsem s nikým žádné kšeft, poněvadž mně bylo dvanáct nebo kolik, neuzavíral.

Poznal jste někoho z té skupiny židů, která odjížděla ráno, byl tam někdo, byl tam některý z vašich kamarádů, sousedů?

No museli tam bejt, ale já se na to nepamatuju, abych vám pravdu řekl, poněvadž z těch kamarádů tam byl akorát tihle kluci Polákovi, ti byli jako přímí židé, míšenci nejeli s tímhle transportem.

A třeba ti Polákovi, k těm jste měl asi nejbliž, přišli se s vámi rozloučit, předtím než odjeli?

Ne, ne.

Nebo schovali si u někoho nějaké majetky, cennosti nebo věci, které nemohli odnést?

No tak to vám říct nemůžu, žejo, protože pokud se to stalo, tak to jako bylo spíš v tajnosti, nějak se tam šuškal, že ta rodina Richterovejch, to byli taky židé, měli tam semnářskéj obchod, že snad tam u někoho měli něco schováno, ale jestli to byla pravda nebo ne, to spíš taková šuška kole toho byla.

Když odjeli židé, byli transportováni do Pardubic a dále do Terezína, co se stalo s jejich domy, byty, které po nich zůstaly?

No jo, to bude horší, no tak Levitovi, tam teda byla manželka, která se účelově rozvedla, Goldmannovi ti tam měli obchod a ten myslím dál fungoval, tak ona byla bytová nouze, tak asi nebyl problém, aby se přihlásil nájem i někdo, kdo se do těch bytů stěhoval, jo. Ale konkrétně si to jako nevybavuju v paměti.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Nebo víte, co se stalo s tím majetkem, který zanechali v jejich příbytcích?

No tak to nevím, já si myslím, že toho moc nezanechali, že pokud něco měli, tak že si to nechali někde uschovat, ale to jako nevím, tyhle věci.

Jenom se ptám z toho důvodu, že jsme slyšeli na jiných místech, že často docházelo k rozkrádání toho majetku, poté co odešli, nebo k organizovanému rozkrádání, kdy vlastně ty majetky byly někam svázeny, na určitá místa, a potom distribuovány podle určitých klíčů. Vybavujete si něco podobného?

No tak že by došlo k rozkrádání, to bych téměř vyloučil, jo, to zas ta společnost tam byla natolik slušná, řekl bych, že by se tohle nedalo od ní očekávat. No a s německou důkladností oni potom nějak pořizovali ty soupisy, žejo, a snad to skončilo v židovském muzeu v Praze.

Myslíte třeba ty cennosti ze synagogy?

Jo, ano, takový ty kultovní věci.

Já jsem se zapomněl zeptat na ty židovské obchody, vzpomenete si na to, do kdy mohli provozovat živnost, nebo byla...

Já si myslím, že tohle končilo hodně brzo po příchodu Němců, ale myslím si, že ty obchody dál nějak fungovaly, ale nějak si to moc nevybavuju. No jednalo se v podstatě o dva obchody, Goldmannovi měli smíšený zboží, jo, a Richterovi měli semenářství.

A víte, kdo to převzal po nich, ty obchody?

Nevím. Ani nevím, jestli fungovaly dál ty obchody, poněvadž ono jako obchodů tam bylo hodně, takže... To se pak ještě zeptáme manželky, ona si to možná vybaví v paměti.

Tak já vám zatím děkuju mockrát.

Prosím.